

ISKOLÁS ÓVODÁSOK

Napjainkban, mikor hazánkban a szülők igen nagy hányada dönt úgy, hogy gyermekét csak 7 éves korban adja iskolába, érdekes bepillantani egy olyan ország oktatási rendszerébe, ahol például az októberben született gyerekek már ötödik születésnapjuk előtt az iskolapadba ülnek. Nagy-Britanniáról van szó, ahol már 3 és 1/2 – 4 és 1/2 éves kortól az iskola épületében lévő iskola-előkészítőbe járnak a gyerekek, és tanítók irányításával veszülnek a következő évtől rájuk váró feladatokra.

Nagy-Britannia bölcsődeiről, óvodáiról és iskola-előkészítőiről, valamint a brit intézményes kisgyermekkori nevelés alapjául szolgáló törvényekről és irányelvekről alkothatunk képet Curtis és O'Hagan könyvéből. A mű tankönyv, mely elméleti és gyakorlati útmutatót kíván nyújtani azoknak, akik a 0–8 éves korosztály nevelésével szeretnének foglalkozni. Mivel mindkét szerző vezető pozíciót tölt be gyermekek korai nevelésével foglalkozó szervezetekben, nem csodálható, hogy a könyv – címe ellenére – elsősorban elméleti jellegű. Nagyon kevés a példa, és a megoldási javaslatok, gyakorlati ötletek általában azt sugallják, hogy egy-egy óvodai konfliktusra mindig egyetlen egy bevált megoldás van – holott a gyerekek gyakran más-más bánásmódot igényelnek (amit az elméleti részekben gyakran hangsúlyoznak is a szerzők).

A könyv rengeteg témát ölel fel, nemzetközi összehasonlításokat, programokat is ismertet, így szinte mindenből csak morzsákat tud bemutatni, és bizonyos témakörökben előbukkan a szerzők hozzá nem értése is. Ez különösen a nyelvsajátítással, illetve a kommunikációval kapcsolatos szövegrészekben szembeszökő: például az e-mailben történő levélváltást a nem-verbális kommunikáció módjaként említik a szerzők – a gesztusokkal, mimikával, testtartással együtt. Ugyancsak megkérdőjelezhető azon állításuk, hogy a gyerekek előbb értik a szöveget, és csak 4–5 éves korukra tudják értelmezni a nem-verbális jeleket a kommunikáció során. A kritikai megjegyzések szaporítása helyett azonban most nézzük meg, milyen újdonságokkal szolgál a kötet a magyar olvasóknak.

Bár Nagy-Britanniában az óvodáknak, bölcsődéknek közel sincs olyan nagy hagyománya, mint hazánkban, a gyerekek jogaival és a ne-

velés elméletével számos törvény és irányelv foglalkozik, s ezek ismerete igen fontos részét képezi a gyermekekkel foglalkozók képzésének. Ám úgy tűnik, a sok elv, jog, szabály, munkaterv és feladatlap között valószínűleg elvesz a gyerek egy brit óvodában.

A könyv első fejezete és számos későbbi része azon tíz irányelv ismertetésével foglalkozik, melynek ismerete és a saját gyakorlatába való átültetése nélkül senki nem foglalkozhat kisgyermekkel. Ezek az irányelvek – melyek tán nem azonos süllyal, de nagyrészt a magyar nevelési programokban és a közoktatási törvényben is szerepelnek – a következők: 1. A gyermek jóléte a legfontosabb. 2. A szülőkkel és családokkal együtt kell működni. 3. A gyermek tanulását és fejlődését állandóan szem előtt kell tartani. 4. A gyermekek esélyegyenlősége. 5. A hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölése. 6. Titoktartás. 7. A gyermekek biztonsága. 8. A különbözőség „ünneplése”. 9. Más szakemberekkel való együttműködés. 10. A pedagógus folyamatosan értékeli saját munkáját és fejleszse saját magát.

Szembeszökő, hogy az irányelvek egyharmada a különböző családi/etnikai háttérrel rendelkező gyermekek esélyegyenlőségének biztosításával és az etnikai/kulturális különbségek tiszteletben tartásával, megőrzésével foglalkozik. Sejtetik azonban a szerzők, hogy ezek az elvek Nagy-Britanniában is gyakran csak a nevelési programokban szerepelnek, nem pedig a mindennapi nevelési gyakorlatban. Az olvasó néhány ötletet is kap arra, hogyan lehet ezeket az elveket foganatosítani. A szerzők többször is megemlítik a vándorcigányokat, mint különös életmódú csoportot, valamint azt, hogy külön figyelmet kell fordítani azon gyermekekre, akiknek a hivatalostól eltérő az anyanyelve. Ez a kérdés hazánkban sem kerülhető meg egyes nemzetiségek esetében, hiszen mire iskolába kerülnek ezek a gyerekek, esélyegyenlőségük csak úgy biztosítható, ha a többiekkel azonos szinten beszélük az oktatás nyelvét.

Külön fejezet foglalkozik a szülők és az oktatási intézmények kapcsolatával. Magyarországon a szülők a szülői értekezleteken, fogadóórákon, nyílt napokon és ünnepeken kívül ritkán vesznek részt az óvoda életében. Nagy-Britanniában sokkal több területen bevonják a szülőket az óvoda és az iskola életébe, tehát van mit tanulnunk tőlük: napi feladatok ellátásában, adminisztráci-

ós tevékenységek kapcsán és pénzszerzési akciók (pl. jótékonyági vásárok) során is számítanak a szülők munkájára.

Érdekes, hogy a szerzők külön kiemelik annak fontosságát, hogy az óvónők személye állandó legyen a csoportban, hiszen – mint hangsúlyozzák is – ez elsőrendű fontosságú a gyermek biztonságérzete, harmonikus fejlődése és fejlesztése szempontjából. Úgy tűnik, hogy Nagy-Britanniában – főleg a nagyobb intézményekben –, nem megoldott, hogy egy adott gyerekcsoporttal mindig ugyanazok a pedagógusok foglalkozzanak.

Több fejezetben felbukkannak a főbb nevelési elméletek. Kérdéses azonban, hogy mennyire hasznos ezeket az elméleteket szinte villanászerűen tárgyalni egy tankönyvben, csak néhány mondatban bemutatva elméletük egy-egy részét, gyakran mindennemű értelmezés, értékelés vagy elemzés nélkül. Feltűnő, hogy a szovjet *Lev Vigotszkij* (1896–1934) nézetei milyen nagy hangsúlyt kapnak itt, míg Magyarországon a pedagógusok aligha ismerik a nevét.

Meglepő módon ez a bevezető tankönyv külön fejezetet szentel a kisgyermekkel foglalkozó intézmények vezetésének. Részletesen tárgyalja a jó vezető képességeit, a várható nehézségeket és konfliktusokat, valamint ezek kezelését. A szerzők egy oldalon összefoglalják a minőségbiztosítási rendszereket is.

A magyar olvasók számára talán az a mű legérdekesebb része, amely bemutatja a különböző korcsoportok számára készített tanterveket, melyek 2002 óta a brit Nemzeti Alaptanterv részét képezik. A tanterv iránt érdeklődők részletes tájékoztatást kaphatnak a www.qca.org.hu honlapról, valamint az egész oktatási rendszerről a www.parentscentre.gov.uk címről, angol nyelven. Ezt a témát most a fentieknél kissé részletesebben tárgyaljuk.

A magyar óvodás korosztályt (3–7 év) Nagy-Britanniában két korcsoportra bontják:

A 3–4–(5) évesek az óvodások, ők az alapozó képzésben (Foundation Stage) vesznek részt az óvodában, illetve az iskola-előkészítőben (maximális csoportlétszám 30 fő), az 5–7 évesek pedig már iskolába járnak (Key Stage 1, 2 év).

Az alapozó szakaszban (mely nálunk körülbelül a kiscsoportot és a középső csoportot öleli fel) a szociális és érzelmi fejlesztés, a kommunikációs képességek és a matematikai képességek fejlesztése (elsősorban mozgásos feladatok

és a főzés során), a világ megismerésének elősegítése (itt említik a számítógép és más technikai eszközök használatát is), a testi fejlesztés, valamint a kreativitás fejlesztése (kizárólag szabad tevékenységi formák során) a cél. Összehasonlításként egy mai magyar óvoda fejlesztési programjában (3–7 éves korosztály) a következő célokat találjuk: egészséges életmódra szoktatás, érzelmi és szociális nevelés, a tanulási, megismerési képességek fejlesztése, anyanyelvi nevelés, valamint a kommunikáció, a játék, a világ megismerése, a mozgás, a mese és vers, az ének-zene és a kézművesség (ez igen gyakran kötött tevékenység).

A két igen hasonlóan tűnő alapprogram azonban egészen mást takar. A brit alapozó szakasz végére a gyerekektől elvárják, hogy „el tudjanak olvasni egyszerű, ismerős szavakat, illetve mondatokat önállóan.” Mivel az angolban az íráskép és a kiejtés között igen nagy a távolság, ez az elvárás magyar viszonyokra lefordítva körülbelül azt jelentené, hogy a középső csoport végére a gyerekek folyamatosan olvassanak. Mint a könyv szerzői is rámutatnak, a legtöbb esetben az óvodákban ezt az eredményt csak úgy tudják elérni, ha a gyerekek rendszeresen feladatlapokat töltenek ki. Idéznek egy felmérést is, amelyben azt találták, hogy a brit pedagógusok fele szerint 5 éves kor előtt nincs szükség olvasástanításra, míg a többiek azt állítják, ekkorra maguktól is megtanulnak olvasni a gyerekek.

A szerzők részletesen ismertetik az iskola első szakaszának elvárásait is (ez nálunk az óvoda két utolsó évét, illetve egyes gyerekek esetében az iskola első osztályát jelenti). Az 5 évesek már a mi fogalmaink szerinti, valódi iskolába járnak. A magyar tantervekhez képest Nagy-Britanniában a természettudományok sokkal nagyobb súlyt kapnak, míg az ének-zene szinte alig jelenik meg a programokban.

A hat legfontosabb képesség, melynek fejlesztését célul kell kitűzni az óvodai és iskolai nevelés során, a következő: 1. kommunikáció (beszéd, beszédértés, olvasás, írás) 2. számolás 3. információtechnológia (információszerzési módok ismerete, használata, az információ elemzése, értelmezése, értékelése, információ átadása) 4. együttműködés (kicsi és nagyobb csoportokban) 5. tanulási módszerek fejlesztése (önellenőrzés, tanulási módszerek megismerése és használata) 6. problémamegoldás.

Érdeemes elgondolkodni a fent felsorolt képességeken. Hazánkban például mennyire tanítjuk meg gyerekeinket az információ megszerzésére, elemzésére és használatára? A különböző tanulási módszerekre? És az együttműködésre? Bár nálunk sokkal hosszabb az óvodai nevelés időszaka, ahol rendszeresen kisebb-nagyobb csoportokban játszanak, tevékenykednek a gyerekek, az iskolákban még mindig igen kevés példát láthatunk páros és csoportos feladatmegoldásra. Holott az együttműködési képesség fejlesztése igen fontos lenne később is, bonyolult, tudományos feladatok megoldása során is. Otthon csak azok a gyerekek tudnak megtanulni kortársaikkal együttműködni, akiknek legalább egy testvérük van – így ez a feladat óhatatlanul az óvodákra és iskolákra hárul.

A kötet európai összehasonlítással zárul. A volt szocialista országokkal kapcsolatban elsősorban azt emelik ki a szerzők, hogy a rendszerváltás után milyen sokszínű lett itt az oktatás. Röviden elemzik az olvasástani kérdést, a kisebbségek helyzetét, az oktatási rendszerek finanszírozását és felügyeletét, a pedagógusképzést, valamint nemzetközi programokat is ismertetnek.

A könyv élvezetéhez középfokúnál kissé magasabb szintű angol nyelvtudás, valamint a logikai bakugrások és tévedések miatt nyelvészeti és nevelésméleti alapismeretek szükségesek. (Curtis, A., & O'Hagan, M.: *Care and Education in Early Childhood – A Student's Guide to Theory and Practice*. London, New York: Routledge-Falmer, 2003.)

Wenszky Nóra

ÉRZELEMKÖZPONTÚ PROGRAM KIÉPÍTÉSÉNEK KRITÉRIUMAI

Ennél jobb időben nem is jelenhetett volna meg a kisgyermekes érzelmi fejlődéséről szóló könyv második kiadása, mivel a neveléspolitikában egyre nő annak elfogadása, hogy a kognitív fejlesztés mellett a gyerekek társadalomba való beilleszkedésének és érzelmi fejlődésének a támogatása a nevelés legfontosabb feladata – jelenti ki Edward Zigler professzor a kötethez írt elő-

szóban. Hangsúlyozza, hogy a szerzőnek igaza van: a szocio-emocionális megalapozásra szükség van a további tanulás, a sikeres iskolakezdés érdekében. Marilou Hyson remek munkát végzett, könyve egyrészt segítséget nyújt a nevelőknek ahhoz, hogy a gyermeki fejlődéssel kapcsolatos elméleti tudásukat bővítsék, másrészt gyakorlati tanácsokkal is szolgál érzelmközpontú programok elkészítéséhez.

A kiadvány az 1994-es kiadás módosított változata. Marilou Hyson, a nemzeti kisgyermeknevelőkkel foglalkozó nemzeti társaság (NAYEC) szakmai társelnöke könyvében a nevelési programok érzelmi elemeire fekteti a hangsúlyt. Mindenfajta szervezési formában (óvodában, bölcsődében, gyermekmegőrzőben, családi napköziben, iskolaotthonos szervezésben stb.) el tudja képzelni a gyermekekkel való érzelmi nevelés eredményes, hatékony megvalósítását.

A bevezető fejezetben a szerző bemutatja a 2–8 éves gyermekek érzelmközpontú nevelésének hagyományait és jelenét. A mai intézményes nevelésben nagyon sok negatívumot tapasztal, így többek közt az érzelmi szempontok elhanyagolását. Az érzelmi megnyilvánulásokkal nem foglalkoznak eléggé a pedagógusok, aminek a legfőbb okát Hyson abban látja, hogy a képzés gyenge, a pedagógusok nem ismerik eléggé a gyermekek szükségleteit.

A kötet két részből áll. Az első részben a szerző felvonultatja az érzelmközpontú programok alapvető elemeit. A fejezetek szólnak az érzelmközpontú nevelés jellemzőiről, a biztonságos környezet létrehozásáról, az érzelmi megnyilvánulások elfogadásáról, az érzelmek modellálásáról, a gyermeki érzelmek szabályozásának segítéséről, a gyermeki érzelmi önkifejezés kibontakoztatásának engedéséről, elismeréséről, a tanulás és a pozitív érzelmek összekapcsolásáról.

A fejezetek felépítése sajátos, mivel egy-egy rövid pillanatfelvétellel, ún. életképpel kezdődnek, amelyek az intézményes nevelés konkrét megnyilvánulásait ragadják meg. Ezekre az általában két oldal terjedelmű életképekre többször hivatkozik állításai, megállapításai során indoklasként a szerző. Tehát a történésekre visszautal, és közös élményként használja fel a szakmai kifejtésekben, amelyeket így szemléletes példákön keresztül is közvetít az olvasó felé.

A szerző fontosnak tartja az érzelmközpontú nevelési intézményekben az *érzelmi jelenlétet*,